

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลกระทบของระบบประกันคุณภาพการศึกษา ในด้านการพัฒนาตนเอง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของครู ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐาน และแนวทางในการวิจัยดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของผลกระทบ

การประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช

การพัฒนาตนเอง

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของผลกระทบ

ผลกระทบ (Impact) ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ผลกระทบ” ไว้พอที่จะสรุปได้ ดังนี้

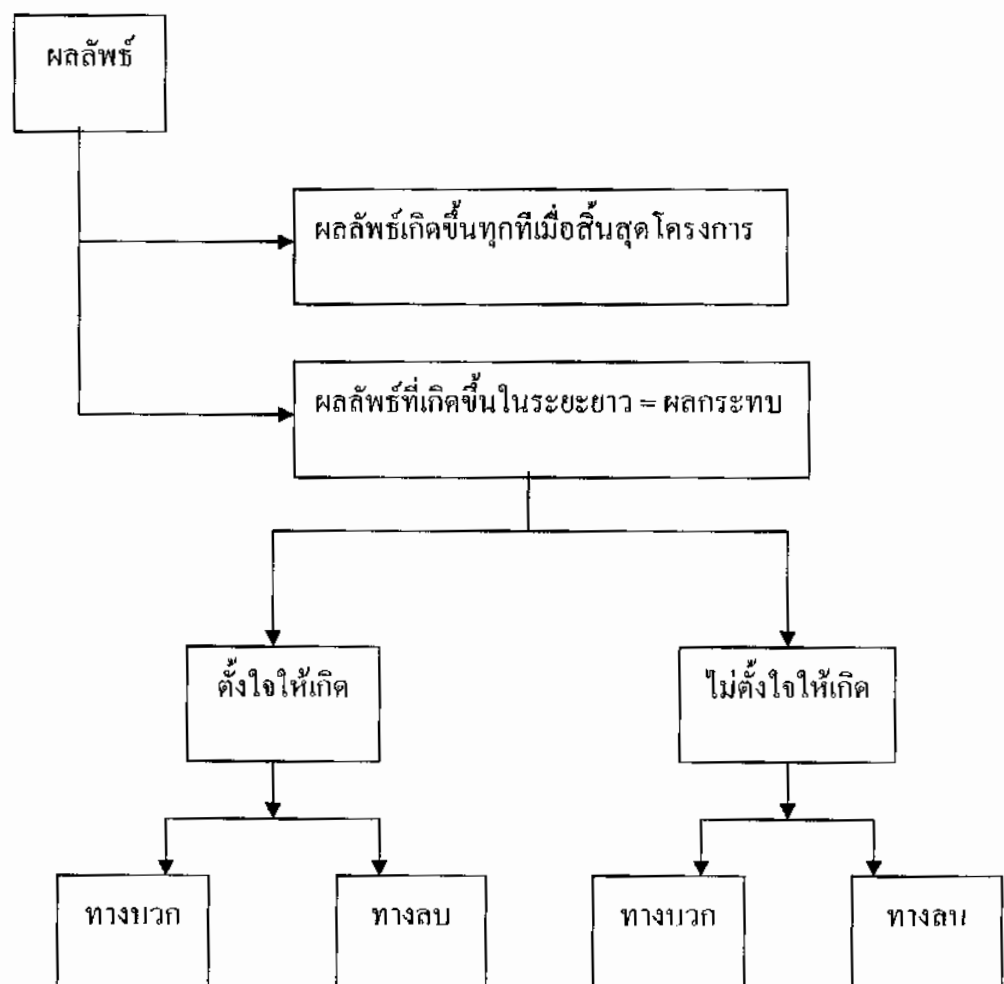
สมพร แสงชัยและสุนทร เกิดแก้ว (อ้างถึงในจินตนา อินทร์พรหม , 2537ก : 10) ได้กล่าวถึงผลกระทบว่า เป็นผลของการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานออกไปบางครั้ง ผลกระทบอาจเกิดขึ้นต่อเมื่อได้จบหรือสิ้นสุดการดำเนินการนั้น ๆ ไปช่วงหนึ่งแล้ว และเป็นผล ที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลและชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางเกษตร ซึ่งมี ผลจากการอ่านเอกสารหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือการมีส่วนร่วมของประชาชน เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมหรือการแนะนำให้มีการรวมกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ผลกระทบหรือความสำคัญเหล่านี้อาจเป็นผลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร หรือทางนิเวศวิทยาก็ได้

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2513 , อ้างถึงในจินตนา อินทร์พรหม , 2537ข : 11) ได้กล่าวถึงผลกระทบของโครงการว่า เป็นขั้นตอนที่จัดทำขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการในลักษณะ

รวมยอด โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการประเมิน เมื่อเริ่มต้นโครงการ ในส่วนของการประเมินสภาพแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องประเมินซ้ำกับสภาพแวดล้อมเดิม เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งใดบ้าง ที่เปลี่ยนแปลง ถ้าในช่วงเวลาดำเนินการไม่มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงนั้นแล้ว ก็ขอยึดถือได้ว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากโครงการซึ่งเป็นผลกระทบของโครงการนั่นเอง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528, อ้างถึงในจินตนา อินทร์พรหม, 2537ค : 11) ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งมั่น ต้องการให้เกิดขึ้นหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ผลกระทบยังแบ่งตามทิศทางเป็นผลกระทบทางบวกกับผลกระทบทางลบ โดยสรุปความหมายและประเภทของผลกระทบแสดงได้ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 ความหมายและประเภทของผลกระทบ

ลักษณะของการศึกษาผลกระทบจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกเกี่ยวกับการยุติหรือเลิกสัมภาระดำเนินงานหรือการดำเนินงานต่อไปโดยปรับขยายเป็นบางส่วน อย่างไรก็ตามผลกระทบของโครงการเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาวในสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นการยากมากที่จะแยกผลกระทบของโครงการ จะต้องแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างผลลัพธ์กับโครงการด้วย (ชลทิศย์ เกี่ยมสำอางค์, 2530 , อ้างถึงในจินตนา อินทร์พรหม , 2537ง : 12)

ในการศึกษาผลกระทบของโครงการนั้น นิยมใช้วิธีการหนึ่งคือการติดตามผล (Follow – up Study or Tracer Study) โดยมีขั้นตอนดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528 , อ้างถึงใน จินตนา อินทร์พรหม , 2537ง : 12)

1. นิยามให้ชัดเจนว่า ผลกระทบที่ต้องการติดตามคืออะไร
2. หาวิธีการวัดที่ได้มาตรฐาน โดยตรวจสอบว่ามีวิธีวัดที่มีมาตรฐานหรือไม่ อย่างไรก็ตามผลกระทบของโครงการในการวิเคราะห์ต้นทุน กำไร สามารถวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ส่วนผลกระทบเกี่ยวกับสังคมและการศึกษานั้นมักไม่มีเทคนิคโดยเฉพาะ
3. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมไว้เพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ

จากการศึกษาความหมายของผลกระทบของโครงการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปผลกระทบของโครงการได้ว่า ผลกระทบนั้นเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์ที่ตั้งใจให้เกิดขึ้นในทางบวกและทางลบหรือผลลัพธ์ที่ไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้นทั้งทางลบและทางบวกเช่นกัน ผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและอ้อม และผลดังกล่าวที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล ชุมชนและสังคม

2. การประกันคุณภาพการศึกษา

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา แนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ตามภาระรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น เอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ สามารถสนองเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของรัฐธรรมนูญ แผนการศึกษาชาติ และแผนพัฒนาฯ วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ในมาตรา 47 ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

2.1 ระบบการประกันคุณภาพ

- 2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพทางการศึกษา
- 2.1.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.1.3 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.1.4 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.1.5 แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.1.6 ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพทางการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาครอบคลุม ความหมาย และความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา หลักการและเงื่อนไขสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ นั้นจะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, อ้างถึงใน วันทยา วงศ์ศิลปภิรมย์, 2545 : 4)

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและกระบวนการตรวจสอบ หรือการประเมินว่าเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษามากน้อยเพียงไร (Murgatroyd, Stephen and Morgan, colin 1994 : 45 อ้างถึงใน พุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ , 2545) การประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่สำคัญ 2 เรื่อง ดังนี้

1) กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาซึ่งหลักปฏิบัติทั่วไปจะกำหนดโดยองค์กรระดับบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์ ในระบบการศึกษาไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นผู้กำหนดมาตรฐานการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 : 31)

2) กระบวนการตรวจสอบและประเมินการดำเนินการจัดการศึกษาว่าเป็นไปตามมาตรฐาน คุณภาพการศึกษามากน้อยเพียงไร

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นการให้หลักฐานข้อมูลแก่ประชาชนว่าบุคคลในโรงเรียนทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้ผู้ปกครอง นักเรียนและสาธารณชนมั่นใจว่านักเรียนน่าจะมีคุณภาพตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา (อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน, 2544 : 1)

สงบ ลักษณะ (2541 : 2) การประกันคุณภาพ คือการวางแผนและการปฏิบัติของหน่วยผลิต ที่มุ่งจะผลิตสิ่งที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้ผลิต ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการวางแผนและกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา ที่จะได้รับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงกับความมุ่งหวังของสังคม

สิปปนนท์ เกตุทัต และคนอื่น ๆ (2540 : 208) ได้ให้ข้อเสนอเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาหลายประการ ดังนี้

1) สถานศึกษาทุกระดับจะต้องมีกลไกควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนที่ต้นน้ำตั้งแต่คุณภาพการสอนของครู คุณภาพของห้องสมุด คุณภาพของการบริการต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียน หรือนักศึกษา โดยกลไกดังกล่าวต้องเป็นกลไกที่ชัดเจน ตรวจสอบได้

2) หน่วยงานและสังคมภายนอกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และดูแลคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต

3) ต้องมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาไปประกอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้สถาบันเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ และความชอบธรรมในการนำเงินประชาชนมาใช้ในการศึกษา

4) สื่อมวลชนต้อง “เล่น” ข่าวการศึกษาในด้านคุณภาพมากขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชน และกระตุ้นให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาสนใจเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง

5) การให้หน่วยงานที่เป็นกลางทำการประเมินคุณภาพ และจัดอันดับสถาบันการศึกษา (Ranking) เช่น ที่มีการจัดในหลายประเทศ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลการประเมินนี้เพื่อผลักดันสถาบันการศึกษาด้านคุณภาพต่อไป

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืมจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม และนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษาเคล (Dale ,1944 , อ้างถึงใน กรมวิชาการ , 2544) ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของการ

บริหารและการจัดการเชิงคุณภาพในทางอุตสาหกรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือแบบที่เน้นการตรวจจับ (Detection) อันได้แก่การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Inspection) และการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) จุดอ่อนของการบริหาร และการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้คือการลงมือกระทำหลังจากข้อผิดพลาด หรือปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว (Retrospective หรือ Reactive) การบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบที่สองเป็นสิ่งที่เพิ่งจะเกิดขึ้นในสองทศวรรษ มีลักษณะที่เน้นการป้องกันก่อนที่ความ ผิดจะเกิดขึ้น (Preventive หรือ Proactive) แบ่งย่อยออกได้ 2 ประเภท คือ การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ (Total Quality Management หรือ TQM)

เดล (Dale , 1944 , อ้างถึงใน กรมวิชาการ , 2544 : 4) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพว่าหมายถึงกิจกรรม หรือปฏิบัติการทั้งหมดที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้า อันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้ส่วน การจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ

เดล (Dale , 1994 , อ้างถึงใน กรมวิชาการ , 2544 : 7) ได้ให้คำจำกัดความว่า “TQM” เป็นปรัชญาการบริหารจัดการที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้งปวงที่จะตอบสนองความคาดหวังและความต้องการต่าง ๆ ของลูกค้าและชุมชนเป้าหมายขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพของพนักงานทุก ๆ คน ในอันที่จะมุ่งมั่นไปสู่การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง”

TQM เป็นระบบที่ปรับปรุงการวางแผน การจัดองค์กร และการทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันของแต่ละบุคคลในแต่ละระดับเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพให้มีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้ TQM เป็นระบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกองค์กร ประสิทธิภาพของการจัดองค์กรในระยะนี้ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย (อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาณ, 2544 : 38)

การประกันคุณภาพจะเป็นระดับหนึ่งของพัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพที่ยังไม่บรรลุถึงขั้นของ TQM แต่ก็ได้เปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดจากการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบเก่าที่เน้นการตรวจจับ โดยให้หันมาเน้นการวางแผนป้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การประกันคุณภาพเป็นวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากการตรวจสอบและการควบคุมเชิงคุณภาพ การประกันคุณภาพยังคงมีการเน้นความสำคัญของคุณภาพ และประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดและเทคนิควิธีวัด นอกจากนี้ก็จะมี การนำผลการประเมินในทุกชั้นตอนมาใช้ในการวางแผน ออกแบบ และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

ความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างการประเมินคุณภาพและการประกันคุณภาพ มองเห็นได้อย่างชัดเจนในบริบทของการศึกษา เมอร์กาทรอยด์และมอร์แกน (Morgatroyd & Morgan 1994) ได้จำแนกลักษณะเด่นของการประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ 5 ประการคือ (กรมวิชาการ, 2544 : 5-8)

- 1) มาตรฐานการศึกษากำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก
- 2) มาตรฐานเขียนในรูปของความคาดหวังที่โรงเรียนจะต้องบรรลุถึง
- 3) มาตรฐานต้องสามารถประเมินได้โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นปรนัย
- 4) มาตรฐานต้องใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการยกเว้น โดยปราศจากเหตุผลสมควร
- 5) การประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วยตรวจสอบและทบทวน (Audit and Review) การทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำแนวคิดการจัดการเชิงคุณภาพทั้งทั้งระบบ (TQM) ที่เป็นข้อกำหนดใน บัลดริกอะวอร์ด (Baldrige Award) มากำหนดใช้ในทางการศึกษาเรียกว่า Education Pilot Criteria 1995 มีรายละเอียดของข้อกำหนดดังต่อไปนี้ (สมศักดิ์ คดประสิทธิ์, 2541 :23-24 อ้างถึงใน วิรุฬห์ แสงงาม, 2543 : 34-36)

1) ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นข้อกำหนดที่ใช้ตรวจสอบความเป็นผู้นำของผู้บริหารที่มุ่งให้ความสำคัญกับผู้เรียน มีการบริหารงานที่กำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความคาดหวังสูงเพื่อยกระดับการปฏิบัติงานและการบริหาร โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพโดยตรวจสอบจาก

- 1.1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูง
- 1.2) ภาวะผู้นำในระบบองค์การ
- 1.3) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

2) สารสนเทศและการสังเคราะห์ (Information and Analysis) เป็นการตรวจสอบด้านการบริหารและประสิทธิผลของการใช้ข้อมูล โดยตรวจสอบจาก

- 2.1) การจัดการข้อมูลและสารสนเทศ
- 2.2) การเปรียบเทียบมาตรฐาน
- 2.3) การวิเคราะห์และใช้ข้อมูลระดับโรงเรียน

3) กลยุทธ์และการวางแผนปฏิบัติการ (Strategic and Operational Planning) เป็นการทดสอบว่าโรงเรียนกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการอย่างไร โดยตรวจสอบจาก

- 3.1) การพัฒนายุทธศาสตร์
- 3.2) การใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม

4) การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรบุคคล (Human Resource Development and Management) โดยตรวจสอบจาก

4.1) การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและการจัดการ

4.2) ระบบการทำงานของคณะครู

4.3) การพัฒนาคณะครู

4.4) ระบบสวัสดิการและการบำรุงขวัญครู

5) กระบวนการบริหารและการจัดการศึกษา (Educational and Business Process Management) เป็นการตรวจสอบรูปแบบกระบวนการบริหารรวมทั้งการออกแบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ โดยตรวจสอบจาก

5.1) การออกแบบการจัดการศึกษา

5.2) การให้บริการการศึกษา

5.3) การออกแบบและการจัดระบบบริการการศึกษา

5.4) การวิจัย การสนับสนุนทุนการศึกษาและการบริการสนับสนุนวิชาการ

5.5) การลงทะเบียน

5.6) การจัดกิจการสำนักงาน

6) ผลงานของโรงเรียน (School Performance Results) เป็นการตรวจสอบจากผลงานโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ โดยตรวจสอบจาก

6.1) ผลงานของนักเรียน

6.2) ผลการปรับปรุงบรรยากาศการศึกษาในโรงเรียน

6.3) การบริหารทุนการศึกษาและการวิจัย

6.4) ผลการปฏิบัติงานของสำนักงานในโรงเรียน

7) การให้ความสำคัญกับผู้เรียน ความพอใจของผู้เรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Student Focus and Student and Stakeholder Satisfaction) เป็นแนวทางที่โรงเรียนกำหนดให้เป็นความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นการตรวจสอบจึงเป็นการวัดระดับและแนวโน้มของความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง

มาตรฐานระบบคุณภาพ ISO (The International Organization for Standardization)

ISO 9000 ไม่ใช่มาตรฐานแผนกประกันคุณภาพ แต่เป็นมาตรฐานสำหรับระบบการบริหาร จัดการ จุดเน้นอยู่ที่วิธีการที่ระบบบริหารจะประกันคุณภาพของชิ้นส่วนและบริการขององค์กรนั้นว่าจะทำได้อย่างไร ระบบนี้รวมไปถึงวิธีการที่ระบบบริหารจะเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพและนำไปใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน ราค ความเชื่อถือ และลักษณะทาง

คุณภาพอื่น ๆ ได้อย่างไรด้วย เมื่อองค์กรได้รับการรับรองด้าน ISO 9000 หมายความว่าไม่เกี่ยวกับผลงานด้านคุณภาพขององค์กรโดยตรง แต่ถ้ากระบวนการประกันคุณภาพได้รับการจัดตั้ง หรือวางระบบถูกต้องแล้ว คุณภาพที่ดีก็จะตามมา (วิฑูรย์ สิมะ โชคดี : 127 , อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 127)

ระบบ ISO เป็นมาตรฐานระบบคุณภาพที่มีการเน้นในหลักการ เป้าหมายและจุดประสงค์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรืองานบริการที่รวมการประกันคุณภาพและการควบคุมคุณภาพ ระบบการศึกษาได้นำ ISO 9000 จำนวน 12 มาตรฐานมาใช้ในการศึกษา (Freman, R.and Voehl, F.,อ้างถึงใน อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน, 2544 : 37 - 39) คือ

- 1) Management Responsibility (ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ)
- 2) Quality System (ระบบคุณภาพ)
- 3) Contract Review (การทบทวนข้อตกลงหรือพันธะสัญญา)
- 4) Design Control (การควบคุมการออกแบบ)
- 5) Purchasing (การจัดซื้อ)
- 6) Purchaser-Supplied Product (การจัดซื้อผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ)
- 7) Process Control (การควบคุมกระบวนการ)
- 8) Control of Non-Conforming Product (การควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นไปตามกำหนด)
- 9) Corrective Action (ปฏิบัติการด้านการแก้ไข)
- 10) Quality Records (บันทึกเรื่องคุณภาพ)
- 11) Internal Quality Audits (การตรวจสอบภายในเรื่องคุณภาพ)
- 12) Training (การฝึกอบรม)

ระบบ ISO 9000 ก็กับการประกันคุณภาพการศึกษา ISO ในภาษากรีกแปลว่าเท่ากัน และย่อมาจาก International Organization for Standardization แนวความสำคัญของ ISO 9000 คือการจัดวางระบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพที่สามารถตรวจสอบได้โดยผ่านระบบเอกสาร เพื่อประกันการบริการการศึกษา และระบบการบริหารโดยการสร้างความพอใจแก่ลูกค้า ซึ่งได้แก่นักเรียน และผู้ปกครอง (อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน, 2544 : 36)

การประกันคุณภาพการศึกษาต่างประเทศที่น่าสนใจ (ศิริรัตน์ วิชาศิลป์, 2542 : 32-34)

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกามีกลไกรับรองมาตรฐานการศึกษาที่โดดเด่นมาก คือ สมาคมรับรองมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา และสมาคมรับรองมาตรฐานสถาบันวิชาชีพเฉพาะทาง ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่เกิดจากการรวมตัวของผู้แทนของสถาบันอุดมศึกษา และผู้แทนผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ นักศึกษาที่ต้องการการศึกษามีคุณภาพ ความก้าวหน้า และความมั่นคงในอาชีพ จะเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่ผ่านการรับรองของสมาคมดังกล่าวเท่านั้น เพราะเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับการยอมรับจากทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน การประกาศรับรองสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นเครื่องหมายแห่งคุณภาพและมาตรฐาน

ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้เริ่มใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาตั้งแต่ ค.ศ.1991 กระบวนการประกันคุณภาพของประเทศอังกฤษ ประกอบด้วย กิจกรรมที่สำคัญ 2 ขั้นตอนคือ

1) การควบคุมคุณภาพ (Quality control) เป็นความรับผิดชอบของแต่ละสถาบันในการวางกลไกต่าง ๆ เพื่อควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน

2) การตรวจสอบกลไกควบคุมคุณภาพ (Quality audit) เป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานกลางระดับอุดมศึกษา ที่เรียกว่า Higher Education Quality Council (HEQC) และเป็น การประเมินในระดับสาขาวิชาโดยเน้นที่ประสิทธิภาพการเรียนการสอน

ประเทศนิวซีแลนด์

NAQA (The New Zealand Qualification Authority) ทำงานโดยผ่านทาง The National Qualifications Framework (NQF) ซึ่งจะทำให้มีความคงเส้นคงงามีความต่อเนื่อง และครอบคลุม NQF สร้าง Unit Standards เป็น 8 ระดับ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นที่ยอมรับมีส่วนร่วมในการพัฒนา Unit Standard หลังจากนั้นส่งไปให้ NZQA ตรวจสอบ และรับรองคุณสมบัติ NAQA เป็นผู้รับรองหลักสูตรต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยในนิวซีแลนด์ 7 มหาวิทยาลัยตกลงที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดย คณะกรรมการ Committee on University Academic Programmes (CUAP) คณะกรรมการชุดนี้ตั้ง โดย NZVCC

NZQA และ NZVCC ได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) มีการยอมรับหลักสูตรที่สนองความต้องการของสังคม
- 2) มีกฎเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครอย่างเหมาะสม
- 3) มีความเหมาะสมของคณาจารย์ การสอน การวิจัย และการบริการ
- 4) มีวิธีการประเมินที่เหมาะสมและยุติธรรม
- 5) มีความเหมาะสมในการตรวจสอบหลักสูตร ปรับปรุง ครบถ้วนให้เหมาะสม

2.1.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา มีความสำคัญ 3 ประการ คือ (พลุทธิ์ ศิริบรรพพิทักษ์, 2545 : 5)

- 1) ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่เชื่อถือได้ เกิดความเชื่อมั่นและสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน
- 2) ป้องกันการจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและเกิดความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง
- 3) ทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษามุ่งบริหารจัดการศึกษาสู่คุณภาพ และมาตรฐานอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลให้การศึกษาที่มีพลังที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมถึงมวลกิจกรรมและภารกิจทางวิชาการ และทาง การบริหารการจัดการที่มีการวางแผนล่วงหน้า และมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจที่สมเหตุสมผลว่าผู้เรียนจะมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การออกแบบ และการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาจะยึดหลักการต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2544 : 13-15)

- 1) คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพจะเน้นการสร้าง ความพึงพอใจให้กับผู้บริโภครทั้งภายในและภายนอก

คุณภาพภายใน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียนที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับช่วงต่อในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต หรือทุกระดับชั้นเรียน

คุณภาพภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจในเชิงเศรษฐกิจ และสังคมระดับมหัพภาค (Macro Socio - economic Level) ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะของเรียนที่จำเป็นต่อความอยู่รอดและการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศชาติในการแข่งขันทางธุรกิจ การค้า และทางเทคโนโลยีระดับภูมิภาคและระดับโลก

2) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา และเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผน และเตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น ไม่ใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

3) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์ และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรกและความสมเหตุสมผล

4) การตรวจสอบ การวัดและประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในวางแผนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีใช้การจับผิด หรือการตัดสินให้รางวัลหรือลงโทษ

5) คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรและแผนการสอน) และกระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหาร หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6) การประกันคุณภาพศึกษานับความสำคัญของการสร้างความรู้ ทักษะ และความมั่นใจ แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7) การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด

8) ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจ (Commitment) ของผู้บริหารสถานศึกษา และการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

หลักการและเงื่อนไขสำคัญบางประการของการประกันคุณภาพที่ดี คือ

1) การมีส่วนร่วม (Participation) โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินและร่วมรับผิดชอบกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2) การเสริมสร้างพลัง (Empowerment) โดยสร้างความรู้ ทักษะ และความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) การกระจายอำนาจ (Decentralization) สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างเต็มที่ ต่อเมื่อสถานศึกษาเองต้องมีความเป็นอิสระเพียงที่จะคิดและตัดสินใจ ทั้งด้านการบริหาร วิชาการ และการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับ

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาสู่สถานศึกษาและท้องถิ่นให้มากที่สุด

4) การสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบในพันธภาระ (Accountability) การสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบในพันธภาระ (Accountability) การศึกษามีใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นจึงต้องสร้างให้ทุกคนมีสำนึกในหน้าที่ของตนที่มีต่อการศึกษา เช่น หน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ครู เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการทำงานและผลงานของสถานศึกษาแห่งนั้นต้องสามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อโดยสังคมและประชาชน

5) การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement) การตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิดหรือการตัดสินให้รางวัลหรือให้โทษ

2.1.3 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยทั่วไปจัดแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ คือการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบและปรับปรุง และการประเมินคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541 : 1, อ้างถึงใน วันทยา วงศ์ศิลป์, 2545)

1) การควบคุมคุณภาพ (Quality control) มีกิจกรรมสำคัญคือ

1.1) การพัฒนามาตรฐาน เช่นมาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน มาตรฐานด้านการเรียน การสอน และมาตรฐานด้านการบริหาร เป็นต้น มาตรฐานมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดขึ้นร่วมกับชุมชน

1.2) การพัฒนาสถานศึกษาสู่มาตรฐานเป็นการเตรียมกิจกรรมที่สำคัญ เพื่อนำสถานศึกษาสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ ได้แก่

(1) การเตรียมบุคลากร โดยพัฒนาบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ และผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติงานได้ตามกระบวนการ ขั้นตอนของระบบการประกันคุณภาพตามแนวปฏิรูปการศึกษา

(2) การพัฒนาระบบสารสนเทศ สารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหาร และการตัดสินใจสำหรับผู้บริหาร “มีอาชีพ” สถานศึกษาจึงต้องมีสารสนเทศอย่างเพียงพอต่อการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาการเรียนของนักเรียน การติดตามความก้าวหน้าของพัฒนาการของนักเรียนในทุกด้าน การนิเทศติดตามประเมินผลและการพัฒนาอื่น ๆ

(3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งแผนระยะ (3-5) และแผนระยะสั้น (แผนปฏิบัติการประจำปี)

2) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality audit) มีกิจกรรมสำคัญ คือ

2.1) การตรวจสอบภายใน (Internal Audit) เป็นกระบวนการกำกับ ติดตาม ประเมินผลภายในสถานศึกษาโดยคณะบุคคลภายในสถานศึกษา หรือคณะบุคคลที่สถานศึกษา แต่งตั้งมีลักษณะเป็นการประเมินตนเอง

2.2) การนิเทศ กำกับ ติดตาม เพื่อสนับสนุนระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพ หน่วยงานต้นสังกัดทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และส่วนกลางควรจัดให้มีกระบวนการในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3) การประเมินคุณภาพ (Quality assessment) การประเมินคุณภาพเป็นการประเมินจากหน่วยงานภายนอก คือ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ขอบเขต การประเมินครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกสำหรับระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย สำหรับการประเมินในรอบแรก ให้ครอบคลุมเพียง 14 มาตรฐาน 53 ตัว บ่งชี้

2.1.4 วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการประกันคุณภาพการศึกษา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2541 : 13 , อ้างถึงใน วันทยา วงศ์ศิลปกรรมย์ , 2545)

- 1) เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานกลาง
- 2) เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของแต่ละโรงเรียน ไปสู่มาตรฐานสูงขึ้น
- 3) เพื่อกระจายอำนาจให้องค์กรท้องถิ่นรับผิดชอบสถานศึกษาในพื้นที่และให้ชุมชน องค์กรเอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.1.5 แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริม และผลักดันให้กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกระดับของวงการการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกันเป็นระบบมุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อให้

บรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 6) ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหารและการจัดการคุณภาพ (Quality Management) สมัยใหม่ที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าผลิตภัณฑ์ หรือการบริการที่เป็นผลผลิตขององค์กร จะมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยที่ความมั่นใจต้องตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชาข้อเท็จจริง หลักฐานเชิงประจักษ์ และความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญ (กรมวิชาการ , 2544 : 9-11)

ในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1) การศึกษาและการเตรียมการ

ควรมีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรประชุมวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาสู่คุณภาพและมาตรฐานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำหนดได้นั้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตร และวิธีการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

2) การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

- 2.1) การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน
- 2.2) การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.3) การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา
- 2.4) การจัดทำแผนปฏิบัติการ
- 2.5) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน

3) การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

- 3.1) การทบทวนแผนฯ
- 3.2) การพัฒนาบุคลากร
- 3.3) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
- 3.4) การดำเนินการตามแผนฯ
- 3.5) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

4) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย

- 4.1) การเตรียมการ
- 4.2) การตรวจสอบประเมิน

4.3) การสรุปและการรายงานผล

5) การปรับปรุงและพัฒนา

ในขั้นตอนนี้ควรมุ่งเน้นการนำผลการประเมินตนเองหรือข้อมูลป้อนกลับไปใช้จริง

6) การเตรียมการรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

2.1.6 ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย (กรมวิชาการ , 2544 : 13-25)

- 1) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 8) การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช

3.1 ประวัติความเป็นมา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 , 2 , 3 และ 4 ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 7 กรกฎาคม 2546 โดยการยุบรวมหน่วยงาน 3 หน่วยงานเข้าด้วยกัน คือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานสภามัญศึกษาจังหวัด

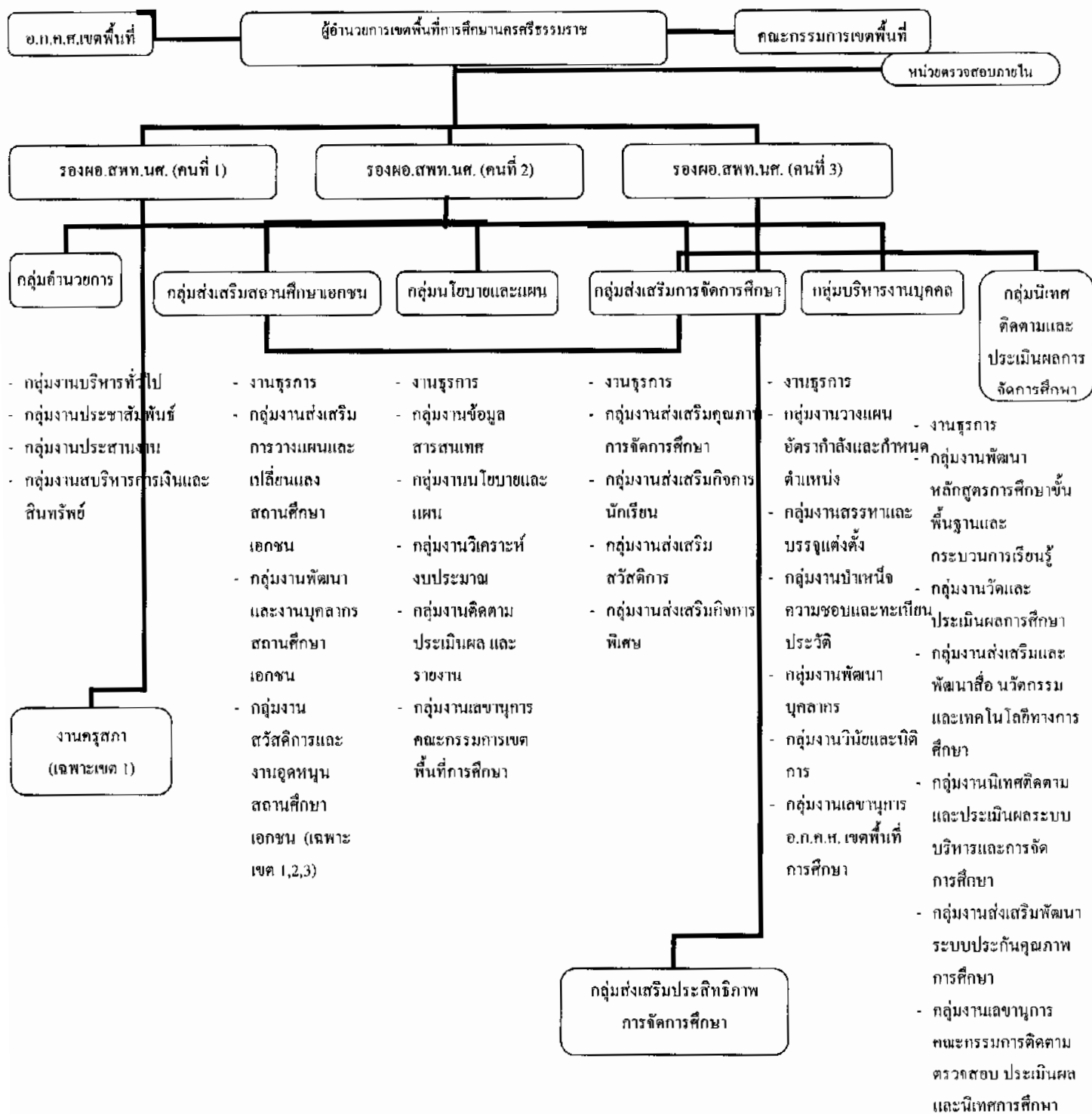
3.2 อำนาจหน้าที่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนวัยเรียนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ และเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

นครศรีธรรมราช เขต 1 ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ ในการประสานงานด้าน
การศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างการบริหารงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 , 2, 3, 4

3.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 (สพท.นส.เขต 1)

หน้าที่ความรับผิดชอบ

มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียน ในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอพระพรหม อำเภอดานรง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ ในการประสานงานด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัด

ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

(1) นายสมคิด เกตุแก้ว

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

(2) นายเชษฐ เพชรานนท์

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

(3) นายวิเชษฐ ชิมวงศ์

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

(4) นายสมบูรณ์ ไกรแก้ว

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

วิสัยทัศน์ (VISION)

เป็นองค์กรบริหารจัดการศึกษาที่ทันสมัยก้าวไกลเทคโนโลยี ผู้เรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม ดำรงเอกลักษณ์ไทย บุคลากรและชุมชนร่วมใจพัฒนา ปวงประชาพอใจในผลงาน

พันธกิจ (MISSION)

พันธกิจที่ 1

บริหารและประสานเครือข่ายทุกองค์กรจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ให้ครอบคลุม และทั่วถึงเด็กวัยเรียนทุกคน

พันธกิจที่ 2

ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาปฏิรูปการเรียนรู้ประกันคุณภาพการศึกษา และพัฒนาศักยภาพนักเรียนสู่ความเป็นเลิศสายแววจังหวัดและมียุทธภาพได้มาตรฐาน

พันธกิจที่ 3

พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถและมีอุดมการณ์มีขวัญ กำลังใจในการปฏิรูปการศึกษา

พันธกิจที่ 4

ประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาสังคมชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการร่วมรณรงค์แก้ไขปัญหาระดับของประเทศไทยตามจุดเน้นนโยบายของรัฐบาล หน่วยงานต้นสังกัดและจังหวัดอย่างต่อเนื่องจริงจัง

3.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 (สพท.นศ.เขต 2)

หน้าที่ความรับผิดชอบ

มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียน ในเขตอำเภอทุ่งสง อำเภอนาบอน อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอฉวาง อำเภอพิปูน อำเภอฉำพระราม กิ่งอำเภอบางขัน และกิ่งอำเภอช้างกลาง

ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

(1) นายวิมล จันทร์แก้ว

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

(2) นายเฉลิมพันธ์ สุวรรณชนะ

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

(3) นายเสนอ ทองจีน

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

(4) นายชลอ ลาซโรจน์

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

วิสัยทัศน์ (VISION)

ภายในปี 2549 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 จัดการศึกษาอย่างทั่วถึงเสมอภาค มีคุณภาพ มาตรฐาน บริหารด้วยหลักธรรมาภิบาล บริการด้วยเทคโนโลยี

พันธกิจ (MISSION)

- 1) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนวัยเรียนอย่างทั่วถึง และเสมอภาค
- 2) พัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับให้มีคุณภาพตามมาตรฐานหลัก

3) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาตามหลักธรรมาธิปไตย
บุคลากรมีความใจกว้าง และสร้างคุณภาพในทุกระดับ

3.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 (สพท.นศ.เขต 3)

หน้าที่ความรับผิดชอบ

มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียน ในเขต
อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร อำเภอจุฬาภรณ์ อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอปากพนัง และอำเภอ
ร่อนพิบูลย์

ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3

(1) นายศลใจ วิบูลกิจ

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

(2) นายวิรัช จันทร์ทอง

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

(3) นายสนธยา เสนเนียม

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

(4) นายสุรชัย คงฉิม

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิสัยทัศน์ (VISION)

ภายในปี 2549 เขตพื้นที่การศึกษา 3 มุ่งพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน สืบสานภูมิ
ปัญญาไทย ก้าวไกลเทคโนโลยี

พันธกิจ (MISSION)

1. ด้านคุณภาพการศึกษา

พันธกิจที่ 1

จัดและส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพการศึกษาตามหลักเกณฑ์
มาตรฐานการศึกษา

พันธกิจที่ 2

จัดหลักสูตร และกระบวนการการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พันธกิจที่ 3

พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พันธกิจที่ 4

จัดให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้

พันธกิจที่ 5

จัดบรรยากาศทางกายภาพและทางวิชาการให้เป็นโลกแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งปัญญา

2. ด้านมาตรฐานการศึกษา**พันธกิจที่ 6**

พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา

3. ด้านสืบสานภูมิปัญญาไทย**พันธกิจที่ 7**

ให้ผู้ปกครอง องค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พันธกิจที่ 8

จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาไทย

พันธกิจที่ 9

พัฒนาระบบการบริหาร การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ระบบเครือข่าย และเทคโนโลยี

3.6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 (สพท.นศ.เขต 4)**หน้าที่ความรับผิดชอบ**

มีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียน ในเขตอำเภอสิชล อำเภอท่าศาลา อำเภอนบพิตำ และกิ่งอำเภอนบพิตำ

ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4**(1) นายสมบุญ สว่างวรชาติ**

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

(2) นายสมบัติ ไกรนรา

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

(3) นายเจียร ทองนุ่น

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

(4) นายปฐม ภาโอภาส

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

วิสัยทัศน์ (VISION)

“สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 จัดระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษานำพาโรงเรียนสู่เกณฑ์มาตรฐานและระบบประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยความภาคหวังว่า : เขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ต้องเป็นหนึ่งใน”

พันธกิจ (MISSION)**พันธกิจที่ 1**

การพัฒนาให้นักเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน

พันธกิจที่ 2

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สู่ความเป็นหนึ่ง

พันธกิจที่ 3

การบริหารจัดการ โดยเน้นความเป็นหนึ่งของบุคลากร

พันธกิจที่ 4

การพัฒนาบุคลากรตามมาตรฐานวิชาชีพ

พันธกิจที่ 5

การระดมสรรพกำลังและทรัพยากรร่วมจัดการศึกษา

พันธกิจที่ 6

การประกันคุณภาพการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

(กิตติกร ช่วยหนู , บรรณาธิการ , 2546)

4. การพัฒนาตนเองของครู

การพัฒนาตนเองของครูเป็นงานที่ครูต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของความเป็นครู เพราะการพัฒนาตนเองจะช่วยให้ครู ได้พัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของตนเอง โดยเฉพาะหากมีสิ่งใหม่ๆ หรือวิทยาการความรู้ใหม่ๆ เข้ามา ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง หรือทันกับสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา เมื่อโรงเรียนได้นำระบบประกันคุณภาพ

การศึกษาเข้ามาใช้ ยิ่งมีความจำเป็นที่ครูจะต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่ต่อไป

4.1 ความหมายของการพัฒนาตนเอง

พระราชวรมุณี (2528 : 35) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “พัฒนา” ว่า หมายถึง ความเจริญ หรือ ทำให้เจริญ ตรงกับศัพท์ว่า “ภาวนา” ซึ่งแปลว่า เจริญ หรือทำให้เกิดขึ้น หรือ ทำให้เป็นขึ้น หมายความว่าสิ่งใดที่ยังไม่มีก็ทำให้มีขึ้น อะไรที่ยังไม่เป็นที่ทำให้เป็นขึ้น

ตรงกับทัศนะของ เบอร์ก์ (Burk. 1987 : 232) ได้ให้ความหมายของ คำว่า “พัฒนา” ว่า คือความเจริญงอกงาม และการทำให้เจริญเติบโตเต็มที่

ประชุม รอดาประเสริฐ (2530 : 132) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรว่าเป็น กระบวนการที่จะเสริมสร้างให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ตลอดจนทัศนคติอัน จะเห็นผลให้ การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมาน รังสิโยภุญช์ (2530 : 28) และเกษณี หงส์นันท์ (2531 : 78) ได้มี แนวความคิดที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ บุคลากรในหน่วยงานได้มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะและมีความเข้าใจในการ ทำงาน

จากการศึกษาความหมายของการพัฒนาครู หรือการพัฒนาตนเองของครู คือ การ ดำเนินการ หรือกิจกรรมที่ครูพยายามจะเสริมสร้างให้ตนเอง มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะใน การสอนหรือการทำงาน ตลอดจนมีทัศนคติอันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.2 ความสำคัญของการพัฒนาตนเองของครู

ได้มีผู้เสนอทัศนะไว้หลายท่าน อาทิ พันธ์ หันนาคินทร์ (2530 : 132) เห็นว่า สถาบันต้องจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้งานของสถาบันก้าวหน้า โดยเฉพาะงานให้การศึกษา ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงในวิธีการอันหมายถึง ความรู้ ความสามารถในเชิงวิชาชีพ และความเจริญ ในด้านเนื้อหาความรู้ การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานคงทำงานอยู่กับ สถาบันนั้น ๆ ต่อไปด้วยดี

ยนต์ ชุ่มจิต (2535 : 2) ได้กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของการพัฒนาตนเองของครู หรือการพัฒนาครู ไว้ดังนี้

1) ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของครู ทำให้ครูมีสมรรถภาพในการสอน มีความรู้เพิ่มขึ้น

2) การพัฒนาครูช่วยทำให้เกิดการประหยัดและลดความสูญเปล่าทางวิชาการ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาจนเป็นครูที่มีคุณภาพนั้นย่อมไม่ทำสิ่งใดผิดพลาดง่าย ๆ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การพัฒนาครูช่วยทำให้ครูได้เรียนรู้งานในหน้าที่เร็วขึ้น

4) การพัฒนาครูช่วยแบ่งเบาหรือลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างดี และอย่างต่อเนื่อง จะมีความเข้าใจงานการสอน และงานอื่นได้เป็นอย่างดี

5) การพัฒนาครู ช่วยกระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

6) การพัฒนาครู ช่วยทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งในด้านความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติ ทั้งนี้เพราะครูมีหน้าที่ในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีความเจริญงอกงามจนบุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่ตนมีพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพให้เกิดขึ้นในตัวครู จำเป็นต้องทำอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง

4.3 กิจกรรมการพัฒนาตนเองของครู

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ให้เพิ่มพูนความรู้ ให้มีคุณภาพวิชาชีพ และวิธีการปฏิบัติงาน ที่ดีขึ้น ซึ่ง มาตี วิชญกุล (2525 : 34) รัตนา สุขปริดี (2528 : 24 - 26) สุรีย์พร สุนทรศาลทูต (2529 : 48 - 51) ได้เสนอกิจกรรมที่ควรจัด เพื่อให้ครูมีการพัฒนาตนเอง ได้แก่ การประชุมพิเศษ การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาทางวิชาการ การเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ การจัดสัปดาห์ทางวิชาการ การหมุนเวียนสับเปลี่ยนหน้าที่การงาน การสังเกตวิธีทำงาน ศึกษาดูงาน และส่งเสริมให้ศึกษาต่อ

สุธีระ ทานตวนิช (2525 : 54 - 55) ได้กล่าวถึง วิธีที่ผู้บังคับบัญชาจะเลือกใช้พัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ดังนี้ คือ การประชุมพิเศษ การสอนงาน การมอบอำนาจในการปฏิบัติงาน การสับเปลี่ยนโยกย้ายหน้าที่ หากที่เลี้ยงให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย ส่งไปศึกษาดูงาน ให้รักษาราชการแทน พาไปสังเกตการณ์ด้วยในบางโอกาส จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรม ส่งเสริมให้มีบทบาททางวิชาการ จัดหาเอกสารทางวิชาการ และจัดให้มีคู่มือปฏิบัติงาน

สุเมธ เดียวอิสเรศ (2531 : 155 -156) ได้เสนอรูปแบบในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่ครู - อาจารย์สามารถทำได้เองตามลำดับ คือ การแสวงหาความรู้ อยู่เสมอ เช่น การอ่าน การฟัง เป็นต้น การศึกษาค้นคว้าทางวิชาชีพ การหมุนเวียนตำแหน่ง

การค้นคว้าวิจัยทดลอง การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การไปสังเกตการสอนหรือการทำงานในโรงเรียนอื่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การลาเพื่อศึกษาต่อ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากนี้ก็มีกิจกรรมที่โรงเรียนสามารถจัดให้ได้ ได้แก่ การประชุมปฏิบัติการ การแต่งตั้งกรรมการเพื่อดำเนินงานตามโครงการต่างๆ การจัดทำข่าวสารเผยแพร่ในโรงเรียน การจัดให้ไปศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ การจัดศูนย์วิชาการภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมพิเศษและนิทรรศการต่างๆ การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน และการประเมินผลงานตามแผนและโครงการเป็นระยะ

ยงค์ ชุ่มจิต (2535 : 149) ได้แบ่งการพัฒนาครูออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การพัฒนาเป็นรายบุคคล โดยการเยี่ยมและการสังเกตชั้นเรียน การประชุมหารือกับครู การให้ครูสังเกตการสอนและพฤติกรรมของตนเอง การสาธิตการสอน การให้ครูประเมินผลตนเอง การให้ครูนิเทศกันเอง การเข้ารับการศึกษาอบรม การอ่านเอกสารทางวิชาชีพ การเข้าร่วมกิจกรรมและการประชุมในองค์กรวิชาชีพ

2) การพัฒนาครูเป็นกลุ่ม ใช้วิธีการปฐมนิเทศครูใหม่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุม การเยี่ยมชมการสอนของครูคนอื่นๆ การทดลองและการวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน เทคนิคกลุ่มสร้างคุณภาพ

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาตนเองของครู หรือการพัฒนาครู บุคลากรมีกิจกรรมพัฒนาหลายวิธี แต่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งศึกษาถึงผลกระทบจากการใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาตนเองของครู ผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาถึง ผลกระทบต่อการพัฒนาตนเอง ใน 4 กิจกรรม ได้แก่

4.3.1 การเข้ารับการศึกษาอบรม

4.3.2 การศึกษาต่อ

4.3.3 การศึกษาหาความรู้ต่างๆ จากตำราหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4.3.4 การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ

4.3.1 การเข้ารับการศึกษาอบรม การฝึกอบรมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความชำนาญและทักษะในการปฏิบัติงาน ใช้กันมากในปัจจุบัน ซึ่ง นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2527 : 273) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรเป้าหมายของการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรนั้นให้แก้ไขปัญหาในการทำงานที่ด้อยประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพในการทำงาน เป็นการเตรียมบุคคลให้พร้อมที่จะรับตำแหน่งสูงขึ้น หรืองานที่จะได้รับมอบหมายในอนาคตและสร้างความเข้าใจของการ

สื่อสารในหลักการ สำหรับคนในระดับเดียวกันหรือต่างระดับกันให้เกิดการประสานงานและร่วมมือกันทำงานให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ฌูว์นิกา กูปรัดน์ (2529 : 1) ได้เสนอต่ออีกว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ซึ่งจะกำหนด โครงการฝึกอบรมไว้ในแผนงานการพัฒนาบุคลากรเป็นส่วนใหญ่ สุรศักดิ์ นานานุกูล และคนอื่นๆ (2529 : 180) สรุปว่าการฝึกอบรมเป็นการที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน โดยเปลี่ยนแปลงท่าทีและพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของคน ดังนั้นในการเปิดโครงการที่จะฝึกอบรม จึงต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของการฝึกอบรมด้วย กมล อดุลพันธ์ และคนอื่นๆ (2522 : 113) ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการที่เพิ่มพูนความรู้ ความถนัด ความชำนาญงาน ความสามารถของบุคคลให้สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น การฝึกอบรมเป็นวิธีการให้ความรู้ที่ใช้ระยะสั้นกว่าการศึกษา และมันจะจัดฝึกอบรมเป็นเฉพาะเรื่อง เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ที่เป็นรายละเอียดมากขึ้น

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อให้การปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้นๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการฝึกอบรม สมพงษ์ เกษมสิน (2519 : 177) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

- 1) ความมุ่งหมายขององค์กร เป็นความมุ่งหมายที่เห็นประโยชน์ของส่วนรวม ได้แก่
  - (1) เพื่อสร้างความสนใจในการทำงานของข้าราชการพนักงาน และเจ้าหน้าที่
  - (2) เพื่อเสนอแนะวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุด
  - (3) พัฒนาการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด
  - (4) ลดความสิ้นเปลืองและป้องกันอุบัติเหตุในการทำงาน
  - (5) เพื่อวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน
  - (6) เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคคล
  - (7) เพื่อพัฒนาการบริหารด้านบุคลากรให้มีความพอใจทุกฝ่าย
  - (8) ฝึกฝนบุคลากรไว้เพื่อความก้าวหน้าและการขยายตัวขององค์กร
- 2) ความมุ่งหมายส่วนบุคคล ได้แก่
  - (1) เพื่อพัฒนาท่าทีและบุคลิกภาพในการทำงาน
  - (2) เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง
  - (3) เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงาน

- (4) เพื่อฝึกฝนการใช้วินิจฉัยในการตัดสินใจ
- (5) เพื่อเรียนรู้งานและลดการเสี่ยงอันตรายในการปฏิบัติงาน
- (6) ปรับปรุงสภาพการทำงานให้ดีขึ้น
- (7) เพื่อบำรุงขวัญในการทำงาน
- (8) เพื่อเข้าใจนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การในการ

ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 120 – 121) ได้สรุปประเภทของการฝึกอบรมไว้ 5 ประเภท คือ การปฐมนิเทศ (orientation) เป็นการฝึกอบรมในกรณีบรรจุกคนเข้าทำงานใหม่ เพื่อทราบแนวปฏิบัติงาน การวางตัว และรู้จักการดำเนินงานเป็นองค์การ ฝึกอบรมให้เกิดความชำนาญ (orientation or introduction) เป็นการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ เพื่อให้บุคคลมีสมรรถภาพในการทำงานสูงขึ้น ฝึกอบรมเทคนิคในการปฏิบัติงาน เฉพาะอย่าง (technical or skilled training) จะจัดให้มีขึ้นในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงและวิธีการใหม่ๆ ในองค์การหรือมีเครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ๆ เกิดขึ้น ฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (supervisory training) เป็นการฝึกอบรมตามหลักสูตรผู้บังคับบัญชา เพื่อเตรียมคนให้เหมาะกับการขยายงานขององค์การและฝึกอบรมระดับนักบริหาร (executive development) เป็นวิธีการที่จะช่วยให้นักบริหารได้รับความชำนาญ ความถนัด ความรู้และทัศนคติ

4.3.2 การศึกษาต่อ เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรวิธีหนึ่งที่นิยมใช้กัน โดยเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพราะวิธีการปฏิบัติงาน เทคนิควิธีต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาต่อจะช่วยพัฒนาให้บุคลากรในหน่วยงานนั้นได้มีความรู้ใหม่ๆ ภิญญู สาร (2526 : 183) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาบุคคลในระหว่างปฏิบัติงาน โดยการส่งเสริมให้ศึกษาต่อ มี 2 วิธี คือ ให้ไปศึกษาต่อนอกเวลาทำงาน และในเวลาทำงาน โดยให้ลาไปศึกษาต่อ โรงเรียนเอกชนส่วนมากจะสนับสนุนบุคลากรในโรงเรียนไปศึกษาต่อ โดยการเพิ่มวุฒินั้น จะให้ไปนอกเวลาทำงาน โดยใช้วันเสาร์ – อาทิตย์ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป พันธ์ หันนาคินทร์ (25230 : 43) ได้กล่าวว่าการศึกษาต่อ หลังจากที่ได้งานทำมาแล้วมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะทำให้ได้ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วเป็นรากฐานที่จะเข้าใจปัญหาต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาและการให้การศึกษา กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 122 -123) ได้กล่าวว่า การศึกษาต่อเป็นการพัฒนาบุคลากรวิธีการหนึ่ง เพราะการที่บุคคลทำงานอยู่ ณ ที่ใดนานๆ ความรู้ความสามารถอาจด้าสมัย ไม่ทันโลกหรืออาจใช้วิธีการใหม่ๆ ไม่เป็น หน่วยงานจึงต้องหาทางส่งบุคลากรไปศึกษาต่อ การเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนได้ศึกษาต่อเพื่อได้รับวุฒิสูงขึ้น เป็นการบำรุง

ขวัญครูอาจารย์ได้อีกทางหนึ่ง ผู้บริหารควรพิจารณาการศึกษา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การลาศึกษาต่อภายในประเทศ และการลาศึกษาต่อต่างประเทศ ส่วนปรัชญา คัมภีร์ปกรณ์ (2525 : 395) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาต่อจัดได้ว่าเป็นรูปแบบของการพัฒนานุเคราะห์ โดยที่ผู้ที่ได้ศึกษาต่อมีโอกาสดังในด้านการได้รับความรู้แนวคิดใหม่ๆ และการเพิ่มวุฒิทางการศึกษาด้วย ผู้บริหารโรงเรียนควรหาทางสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนได้มีโอกาสด้วย ซึ่งรูปแบบของการศึกษาต่อในปัจจุบันอาจจะทำได้หลายทาง เช่น การเรียนการสอนโดยระบบทางไกล การเข้าโครงการอบรมบุคลากรประจำการ เป็นต้น

4.3.3 การศึกษาหาความรู้ต่างๆ จากตำราหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้ด้านวิชาการต่างๆ เหมาะสำหรับการพัฒนาครูทุกกิจกรรม และสามารถช่วยเพิ่มพูนความรู้เฉพาะเรื่องได้อีกด้วย เหมาะสำหรับที่ใช้กับบุคคลที่มีนิสัยรักการอ่าน และสนใจที่ศึกษาหาความรู้ การศึกษาจากตำราหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการที่ทำให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับการสอน หรือสิ่งที่จะสนใจแล้วยังสามารถช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในทางส่วนตัวอีกด้วย

วิลาส สิงหวีสัย (2526 : 110 – 111) ได้กล่าวถึง ข้อดีในการศึกษาหาความรู้จากตำราหรือเอกสาร คือ อาจส่งข่าวสารอย่างเดียวกันถึงจำนวนมากได้ ผู้รับอาจนำไปอ่านได้ในโอกาสอันเหมาะสม ปกติจะเป็นข้อความ ข่าวสาร และความคิดที่ไตร่ตรองแล้ว เป็นวิธีการสื่อสารความคิดได้ดีที่สุด และยังเป็นวิธีการศึกษาที่มีประสิทธิภาพดี ส่วนข้อเสีย พบว่า บางคนอ่านไม่ได้ ไม่ได้ อ่าน หรืออ่านแบบไม่สนใจพิเคราะห์ คำบางคำมีความหมายเข้าใจยากแต่ละคนอาจเข้าใจผิดแตกต่างกันออกไป สิ้นเปลืองเวลาและยากลำบากกว่าจะหาข้อความที่เหมาะสม นอกจากนี้ เสนาะ ดิยาวี (2526 : 193 – 194) ได้กล่าวถึงการศึกษาด้วยตนเองจากตำราและเอกสารว่ากำลังเป็นที่นิยม ซึ่งมุ่งเน้นให้ศึกษาทำความเข้าใจด้วยตนเอง ในปัจจุบันได้มีเอกสารหรือตำรามากมาย ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของเทปเสียง วีดิทัศน์ หรือรายการวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์

การศึกษาจากตำรา หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการเสาะแสวงหาขบวนการที่จะศึกษาด้วยตนเอง เป็นการกระทำที่เกิดจากใจรัก ใจชอบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทั้งปวง การศึกษาจากตำราหรือเอกสาร เป็นการใช้เวลาว่างเพื่อแสวงหาความรู้ และปรับปรุงความสามารถในการทำงานของตนเอง ด้วยการติดตามข่าวสารต่างๆ การอ่านหนังสือวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสิ่งที่ต้องการศึกษา หนังสือพิมพ์และหนังสืออื่นๆ จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่อวิชาชีพ ดังนั้นในการพัฒนาตนเองของครูใน โรงเรียนหรือการพัฒนานุเคราะห์ใน โรงเรียน จึงอาจเป็นหน้าที่ของผู้บริหารอย่างหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติภารกิจนี้เพื่อให้ครูอาจารย์ได้มีการพัฒนาตนเองได้อย่างรวดเร็วเต็มความสามารถ ผู้บริหารจึงควรกระตุ้นให้ครูอาจารย์ได้ศึกษาจากตำราหรือเอกสาร

โดยผู้บริหารเองต้องเป็นผู้ที่ทำแบบอย่างในการรักการอ่าน นอกจากนี้ ทีระยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์ (2532 : 661) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากร โดยได้ศึกษาจากตำราหรือเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่องานของตน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในสิ่งใหม่ๆ ทันท่วงทีความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เสมอ และยนต์ ชุ่มจิต (2535 : 183-184) ได้ให้ข้อคิดว่าการให้ครูอ่านเอกสารทางวิชาชีพ เป็นวิธีที่ดีที่สุดอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ครูมีความรู้เท่าทันต่อความเจริญและความเปลี่ยนแปลงทางวิชาชีพ ซึ่งปัจจุบันได้มีหนังสือและวารสารทางด้านวิชาการศึกษากันจำนวนมาก ดังนั้นถ้าผู้บริหารโรงเรียนได้พยายามช่วยให้ครูมีความเจริญงอกงามทางวิชาชีพมากขึ้น ซึ่งวิธีการที่พอจะช่วยให้มีดังนี้ โรงเรียนควรรับเป็นสมาชิกเอกสารทางวิชาชีพที่ดีหลายๆ ฉบับ ควรจัดมุมหนังสือหรือห้องสมุดย่อยๆ ไว้ในทุก ๆ อาคารเรียน และส่งเสริมให้ครูได้ใช้หนังสือหรือวารสารวิชาชีพอย่างกว้างขวาง

4.3.4 การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ การเข้าร่วมประชุมสัมมนาเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผลการสัมมนาเป็นเพียงข้อเสนอแนะ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ เสนาะ ดิยาว (2526 : 193) ได้กล่าวถึงการประชุมสัมมนาว่า มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการประชุมเพื่อพิจารณาถกเถียงถึงประเด็นหรือหัวข้ออย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยผู้เข้าประชุมจะกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำการสัมมนา เพื่อให้การสัมมนาเป็นไปภายในขอบเขตที่แน่นอน ผู้นำการสัมมนาจะจัดเตรียมเอกสารประกอบการสัมมนาแจกจ่ายให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนก่อนล่วงหน้า เพื่อจะได้มีเวลาศึกษาพิจารณาเอกสาร ส่วนในการสัมมนานั้นจะเน้นในด้านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชักถามปัญหาข้อข้องใจ และเพิ่มเติมทัศนคติต่างๆ เพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องของประเด็นที่พิจารณามากกว่าที่จะเป็นการโต้แย้งเพื่อหาข้อยุติของประเด็นที่พิจารณา สำหรับ วิลาส สิงหวิสัย (2526 : 104) ได้กล่าวถึงลักษณะของการประชุมสัมมนาว่าเป็นการอภิปรายเป็นกลุ่มในระหว่างบุคคลที่มีประสบการณ์มาก โดยต้องการการนำอย่างเป็นทางการน้อยที่สุด หัวข้อสัมมนามักได้แก่ เรื่องที่ยังไม่มีคำตอบที่เตรียมไว้แล้ว ซึ่งการประชุมในลักษณะนี้มีข้อดีตรงที่ว่า เป็นการช่วยกันคิดค้นหาคำตอบในการแก้ไขปัญหา ส่วนข้อเสีย ได้แก่ สมาชิกจะต้องมีความรู้เรื่องนั้น ๆ มาก จะปฏิบัติได้ในกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น ไม่เหมาะสมต่อการเสนอเรื่องที่รู้ข้อแก้ไขเสียแล้ว นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2529 : 3) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชุมสัมมนาไว้ดังนี้ วัตถุประสงค์ในการสัมมนานั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อการเรียนรู้และประโยชน์จากการแก้ปัญหาร่วมกัน ในการสัมมนาต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ คือเป็นผู้ให้ความคิดเห็นจากสมาชิกหรือวิทยากรและเป็นผู้ฟังข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาร่วมกัน ผู้เข้าร่วมสัมมนาจึงต้องพยายามสร้างบรรยากาศในทางวิชาการและชี้แนะวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เน้นที่กระบวนการของ